

C. / FÜGGELÉK

A MODERN FUTURISTA PREMILLENNIALIZMUS KIALAKULÁSA

I. A korai literalisták álláspontja

1. A KORAI LITERALISTÁK A HISTORICISMUS HÍVEI VOLTAK. - A tizenkilencedik század eleji brit adventi ébredés literalistái eleinte a prófécia történetkritikai nézetét tartották, és úgy vélték, hogy a beteljesülések az egyház teljes történetét lefedik. Természetesen ez volt a hagyományos protestáns nézőpont. Valóban ez volt a korai egyház álláspontja, és az évszázadokon keresztül is, kivéve, amikor a középkorban az ágostoni, illetőleg az ellenreformáció alatt bevezetett jezsuita preterizmus és futurizmus tanai váltották fel.

A posztmillennialisták szélsőséges „spiritualizáló” tendenciái elleni küzdelemben azonban a literalisták végül a szó szerinti értelmezés szélsőségébe mentek, amely aztán a futurizmushoz és a diszpenzacionalizmushoz vezetett. A messiási próféciaíknak egy helyreállított zsidó nemzetben történő szó szerinti beteljesüléséhez való ragaszkodás még a historista literalisták körében is a kiliazmus egyfajta júdeaizálásához vezetett.

2. A JÚDEAIZÁLÓ KILIAZMUST VETTÉK FEL. – A zsidók helyreállításának és megtérésének hangsúlyozása a második adventtel kapcsolatosan általánosan a literalisták jellemzője volt. Például Begg a millennium alatt kiemelkedően helyreállított zsidó nemzetet, a jeruzsálemi szentély újjáépítését Ezékiel víziója szerint, a zsidó áldozati szertartás „megemlékező” módon történő helyreállítását várta, és hogy ide a túlélő „nemzetek” évente eljönnek, hogy részt vegyenek a sátoros ünnepen.¹ Ez az elgondolás a posztmillennialistákra nem volt jellemző, hiszen ők a zsidók megtérését olyan alapon várták, mint a pogányok – az evangelizáció szokásos módszerei által.² Úgy tűnik, hogy a literalisták eleinte azt remélték, hogy közvetlen cselekvéssel elősegítik a zsidók helyreállítását. De ez a millennium alatt a földön megalapított zsidó királyság fogalma hamarosan egy újkori futurista rendszerre fejlődött.

Ez egy teljesen másfajta premillennializmus, ami jóval túlment a régi literalistákon ezeknek az új tanoknak a 19. század második felében és azóta történő kidolgozásában. A modern Literalistákat **(1221)** az jellemezte, hogy a futurizmust tanították, amely magában foglal egy a 70 hétre vonatkozó "réselméletet", szó szerint vett időszakokat, egy jövőbeli Antikrisztust, aki nem a pápa; egy judaista királyságot a zsidó szentély helyreállításával, áldozatokkal Palesztinában, zsidó politikai uralommal; Krisztus kényszeruralmát a belsőleg lázadó „nemzetek” felett; pretribulationizmust a "titkos elragadtatással" és fokozatos második eljövételt, gondosan kidolgozott diszpenzacionalizmust, amely a Biblia szakaszokra történő felosztására hív fel, és magában foglal antinómiai tendenciákat is. Ennek a tanrendszernek, amelyet a későbbi „prófétai konferenciák” és a bibliai intézetek hirdettek, ma megvannak a hívei a különféle felekezetek fundamentalistái között.

II. Új indulás a premillennializmusban

A modern futurista premillennializmus talán kiemelkedő vonása az úgynevezett „rés”-elmélet, amely szerint minden prófétai beteljesedés átugorja a keresztény „éra” teljes idejét, az első és a második advent közötti teljes időszak pedig zárójelben van a hatvankilencedik és a hetvenedik prófétikus hét között.³ Szerintük így a Jelenések könyve szinte teljes egészében az „elragadtatás” utáni időhöz tartozik, a keresztény éra és a millennium közötti hét vagy több évnyi „végidőhöz”. Így a messiási prófécia és az Újszövetség nagy része a földi millenniumi zsidó királyságra vonatkozik.

I. AZ ÚJ PREMILLENNIALIZMUS NÉZETEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA. – Ezeket a modern premillennialisták által terjesztett nézeteket Hamilton összefoglalja, aki megjegyzi, hogy „óriási különbség van” e nézetek és a történelmi premillennializmus között. Íme tíz különbözőség: (1) a második adventet két részben várják, az első, amikor az egyházért kerül rá sor, a feltehetőleg késleltetett hetvenedik hét kezdetén; a második, amikor az egyházzal kerül rá sor, legalább hét évvel később – ez a második szempont Izráelre és a világra vonatkozik. (2) A minden korszak igaz halottainak feltámadásakor az élő megváltottak „elragadtatnak”, vagy fel emeltetnek Krisztushoz a Bárány menyegzői vacsorájára, a hét év alatt. (Az elragadtatást a legtöbben titkosnak tartják, míg mások nem, és egyesek szerint csak azokra vonatkozik, akik várják az adventet.) (3) Az egyház így megmenekül a fellépő Antikrisztus alatti nagy nyomorúságtól. (Egyesek azonban poszt-

nyomorúságiak, hitük szerint az egyház keresztülmegy ezen a nyomorúságon és azt követően emeltetik fel.)

(4) A második adventkor a Szentlélek vissza van vonva a világból; akkor a zsidók, Palesztinába visszatérve, többségükben még mindig hitetlenek, de egy maradék hű Istenhez, és hirdetik a királyság evangéliumát (nem a keresztény korszak evangéliumát) a hét második fele idején. (5) A hét év után a nyomorúságos időszak mártírjai fel lesznek támasztva (ők **(1222)** nem része az egyháznak. (6) Armageddont megvívják: az Antikrisztus és a seregei a nem zsidó hívők ellen; Krisztus „megjelenik” az egyházzal, megtartja a „juhok-és a-kecskék” ítéletet (azon az alapon, hogy a népek miként kezelték Krisztus testvéreit, a zsidókat). Az élő maradék és a pogány „népek” meg nem dicsőült testtel belépnek a milleniumba. (7) A zsidók Krisztusra tekintenek és üdvözülnek; hasonlóképpen ők is meg nem dicsőülten lépnek be a milleniumba.

(8) Az ezeréves királyság alatt a zsidók uralkodnak a földön. Felállítják a templomi szolgálatot Jeruzsálemben. A bűn visszaszorul, mivel a népek engedelmeskednek a „vasvessző” törvénye kényszerének. (9) Sátánt, aki a hét év vége óta megkötözve van, a millenium végén elengedik, lázadásra gyűjti egybe a népeket, de tűz által elpusztulnak. Akkor kerül sor a Nagy Fehér Trón ítéletére és az örökkévaló királyság felállítására. (10) A megdicsőült egyháznak a földi hívők iránti kapcsolatáról egyesek azt tartják, hogy az egyház részt vesz a földi uralomban a millenium alatt, legtöbbjük azonban valószínűleg azt mondja, hogy az ő otthonuk a mennyben van, jóllehet látogathatják a földet.⁴

E szerint az elgondolás szerint a zsidók, noha uralkodnak a milleniumi királyságban, nincsenek úgy helyreállítva, mint a megváltottak, a nem „helyreállított” népek pedig kényszeruralom alatt vannak. A zsidó királysággal kapcsolatban a szélsőséges literalizmus radikálisabb vonásai jelennek meg, és hogy a Szentírás nagy része a zsidókra, nem pedig a keresztény egyházra érvényes.

2. AZ ÚJ PROTESTÁNS FUTURIZMUS KIFEJLŐDÉSE. – A későbbi premillennializmus futurista aspektusa új kiindulópont volt. Kétségtelen, hogy Lacunza katolikus futurizmusa hatással volt Irving fordításának olvasóira, az alburyi konferenciák pedig, ahol Irving befolyása nagy volt, azt javasolták, hogy vegyék figyelembe Lacunza és S. R. Maitland futurizmusát. Az irvingizmus egyfajta futurizmust és a csapások előli "elragadtatást" fogalmazott meg. A *The Morning Watch*-ban Irving kifejti, hogy bár nem állt el a trombiták korábbi „szimbolikus” historista értelmezésétől, ezúttal a

„Szentlélek” „más nyelveken” történt kinyilatkoztatásai alapján ezeknek a próféciáknak a jövőbeni „szó szerinti” beteljesülésre számít Angliában.

Irving szerint a hatodik trombita alatti forradalom és véröntés közepette a Szentlélekkel megkeresztelt egyházat, azaz, az irvingita, vagy Katolikus Apostoli Egyházat, mint ahogy a Két Szemtanút is, a (jövőbeni) Antikrisztus három és fél évnyi elnyomása után megölik és dicsőségbe fog felemelkedni, magukkal vezetve az igaz halottakat és azokat, akiktől nem kívánták meg, hogy bizonyágtételüket a vérükkel pecsételjék meg. Ezután lép színre az Antikrisztus (mivel akkor szűnik meg az „akadály”). Végezetül ez az egyház, a zsengeké (a Jelenések 12 szerinti fiúgyermek), Krisztussal lévén az Ő dicsőségének felhőjében, Vele együtt eljön, hogy kiöntse a hét poharat Isten ellenségeire.⁵

(1223)

Az alaposabb futurizmus és diszpenzacionalizmus eredete viszont, vagy legalábbis megfogalmazása – a történelmi protestáns értelmezéstől teljesen eltérő protestáns futurista nézet – az írországi Powerscourt kastélybeli konferenciáknál található.

3. A POWERSCOURTI KONFERENCIÁK ÉS A PLYMOUTH TESTVÉREK. – A powerscourti konferenciákon, amelyek némelyikére Irving is járt, a vezető hangok között a Plymouthi Testvérek több alapítója is ott volt⁶, különösképpen John Nelson Darby. Noha az elnök (Powerscourt igazgatója) szembehelyezkedett vele, úgy tűnt, legalább is egyeseknek, hogy Darbynek másoknál világosabb elképzelése van, Lady Powercourt pedig ugyanazon a véleményen volt, mint a Testvérek.⁷

Az egyház elragadtatásának értékes igazsága került napvilágra, vagyis az Úr eljövetele a levegőben, hogy elvegye az Ő egyházát, mielőtt a nagy nyomorúság elkezdődik a földön. Ezek a Powerscourt kastélyban kifejtett nézetek nem csak a Testvérek nézeteit formálták nagymértékben máshol is, hanem az évek múlásával széles körben elterjedtek [más] felekezeti körökben is, főként olyan emberek írásai révén, mint Darby, Bellett, Newon, S. P. Tregelles és mások.⁸

Tregelles viszont, aki részt vett néhány powerscourti összejövetelen (és egy ideig eltérő véleményen volt a csapások előli elragadtatás tantételét illetően), arra célozgat, hogy a Testvérek az irvingitáktól vették át. Erről az eredeztetésről megjegyzendő a következő:

„Addig nem volt róla tudomásom, hogy bármiféle konkrét tanítás van, miszerint a második eljövettelkor az egyház titkos elragadtatására kerülne sor, amíg ez Irving úr gyülekezetében 'kimondásként' közzé nem lett téve abból, amit akkor a Szentlélek hangjaként fogadtak. De akár állított valaki ilyet, akár nem, ebből a feltételezett

kinyilatkoztatásból született meg a modern tantétel és az azt tekintetbe vevő modern frazeológia.”⁹

A Plymouhti Testvérek később tagadtak minden kapcsolatot az **(1224)** az irvingitákkal. Lehetséges, hogy ezt a tantételt nem tudatosan származtatták tőlük, jöllehet az bizonyos, hogy Tregelles korrekt, amikor azt mondja, hogy Irving maga az „elragadtatás” egy olyan formáját tanította, amelyet az ismeretlen nyelvű „kimondásokból” eredeztetett, valamikor 1830 és 1832 között. Darby azt állította, hogy az új diszpenzáció gondolatát nem más személytől, hanem a Bibliából vette. A nyomorúság előtti elragadtatásról való kijelentése sem nem állítja, sem nem tagadja az „emberi tanításból” való származást, viszont beszél a Szentírásról, amely megadta számára a téma megértését. Azt mondták, hogy ebbéli kétségeit egy bizonyos Mr. Tweedy oszlatta el, akinek nem volt kapcsolata az irvingizmussal.¹⁰

Akárhogy is legyen, ahogy Allis erre rámutat, akkoriban, amikor Irving ezeket a dolgokat tanította, a Testvérek „hirtelen buzgó szószólóivá váltak annak, amit a „bármely pillanatban” történő eljövétel tanának neveznek”. Allis arra is rámutat, hogy ez a "bármely pillanatban" történő elragadtatás a diszpenzacionalizmus erős alapja, és egyenlő fontossággal bír, mint a keresztény korszak "rés" vagy "közbevetés" elmélete, mert ha a következő várandó esemény az, hogy Krisztus eljön, hogy magához vegye szentjeit, sok, a dicsőséges második eljövételt megelőző eseménynek ezután az elragadtatás után kell bekövetkezniük, és az eljövételnek két részre kell válnia.¹¹

4. A NYOMORÚSÁG ELŐTTI ELRAGADTATÁS NYOMAI A ZSIDÓ HAGYOMÁNYBAN. – Amint említettük, 1932-ben William Cuninghame szembeszállt Irving futurizmusával, viszont azt állította, hogy immáron elfogadta, hogy az „elragadtatás” (ugyan nem a titkosan) a nagy nyomorúság előtt következik be. Erre Joseph Made-et idézi.¹² Közvetlen forrását azonban nem nevezi meg, hogy ezt Irvingtól, vagy az Albury csoport valamely más tagjától, vagy a powerscourt-i éves gyűlésekről vette.

Az az állítás, hogy Mede a nyomorúság előtti elragadtatást tanította nem jelenti szükségszerűen azt az állítást, miszerint akár az irvingiták, akár a Testvérek tőle vették volna. Made több lehetséges feltételezéssel állt elő egy sebtében megírt válaszban arra a kérdésre, hogy a szenteket miért kell a levegőbe felemelni, ahelyett, hogy a földön várnák az Urat. Ezek egyike az a feltevés, hogy „És ha ők megőrződhetnek a földet beborító tűzben”, mint Noé a bárkában, miközben a gonoszok elpusztulnak? Ennek az elméletnek a forrását azonban egy lépéssel visszább kell tolni a zsidó hagyományban lévő

eredetéhez, miszerint az igazak, miután Isten feltámasztotta őket, az ezer év alatt, amikor a föld újjá lesz, szárnyakat kapnak, mint a sasok.¹³

5. A HETVENEDIK HÉT ELHELYEZÉSE. – A nyomorúság Irving szerinti időszaka, amely magában foglalja a jövőbeni Antikrisztus uralmát 3 ½ évvel a **(1225)** Két Tanúbizonyság után, mintha magában foglalna egy hétéves időszakot. Ennek a hétéves időszaknak az elméletét egy késleltetett hetvenedik hétként találjuk, amelyet a powerscourt-i közgyűléseken¹⁴ pontosítottak.

6. AZ ULTRA-DISZPENZACIONALIZMUS LÉTREJÖTTE. – A futurizmus és a nagy nyomorúság előtti elragadtatás a már erőteljes júdaista kiliazmussal és Darby diszpenzacionalizmusával kombinált új irányvonala később létrehozta az ultra-diszpenzacionalizmust. B. W. Newton, aki kitartott amellett, hogy Ábrahámától kezdve minden hívő az egyházhoz tartozik 1845-ben egy ellenkező állítást fogalmazott meg, ami, ha helytálló, azt jelentené, hogy a Testvérek többi tagja az alábbi hitelvek ellenkezőjét tanította:

Newton azt állította, hogy a szinoptikus evangéliumok éppúgy keresztény szentírások, mint Jánosé, hogy a Pütkösd-i Egyház nem fél-zsidó és földi, szemben az igazi egyházzal; hogy Péter leveli, a Zsidókhoz és a Galatákhoz írt levél egyenlőek a Efézusbeliekhez és a Kolossébeliekhez írt levelekkel, hogy a zsidó körülmetélés bevezetése, stb. egy bibliai szövegrészt nem tesznek zsidóvá a téma miatt [azaz nem teszik nem alkalmazandóvá a keresztények részére], hogy az egyház ugyanaz alatt a szövetségi ígéret alatt van, amint ami alatt a zsidók lesznek; hogy nincs különbség a zsidók és a pogányok között; hogy az Ábrahámnak adott ígéretek nem csak a földi, hanem a mennyi életre is vonatkoznak; és hogy az egyház nincs felosztva „szakaszokra”.¹⁶

Ilyképpen látható, hogy a pre-millennialisták egyik iskolájának az irányvonala hogyan távolodott el a megelőző mérvadó álláspontoktól egy teljesen új szakaszolt rendszerré, amely részekre osztja az üdvtervet és magát a Bibliát is, amelynek csak részei alkalmazandóak a mai keresztényekre.

(1226)

III. A pre-millennializmus későbbi fejleményei

Az új profetikus nézetek elterjedtek a különféle felekezetekben. A 1840-es években még amerikai literalista-féle nem millerita pre-millennialistákat is találunk, akik a nyomorúság előtti elragadtatást tanítják. Eleinte volt

együttműködés az amerikai literalisták és milleriták között. De az azok közötti különbségeket, akik szerint a milleniumi királyság a megdicsőült szenteké és a meg nem tisztult szívű nemzeteken uralkodó zsidóké, és akik a milleniumban csak a megtisztult szívű szentek uralmát látták az örök állam első fázisában, az emberiség kegyelmi ideje lezárulása után, alapvetőnek tartották. A millerizmus, félúton a „spiritualizáló” poszt-millennializmus szélsőségei és a „júdaizáló” literalizmus között, tiltakozott mindkét szélsőség ellen az egyház egységének és az egyezmények védelme érdekében.

Miután a millerita mozgalom mint olyan feloszlott, a millerizmus tovább vivői historicizmusukat pre-milleniumizmusukkal együtt új adventista felekezetekbe vitték be. De a literalisták, akik sosem váltak ki az egyházakból, a különböző felekezetekben továbbra is az új ösvényt követték, amelyre a brit literalisták léptek, amikor megváltak a történelmi pre-millennializmustól. Ez az újfajta tantétel, amely az irvingizmus „kijelentései” után lépett fel és J. N. Darby tanításai a kiliazmus teljesen új rendszeréhez vezetett, amely sok esetben távol áll az ortodox protestáns testületek irányadó hitelveitől az olyan főbb kérdések tekintetében, mint a törvény és a szövetségek, az egyház, a Szentírás, a megváltás, stb. A Plymouthi Testvérek megmaradt egy kis csoportnak, de tantételeik a futurizmus, a pretribulacionizmus és a diszpenzacionalizmus tekintetében, határozott antinomista¹⁷ tendenciákkal, más országokban is széles körben elterjedtek.

Felekezetek közötti profetikus gyűlések formájában (1878-ban kezdődött Amerikában, és feljegyzésre került az Epilógus LIV és LV fejezeteiben)¹⁸, evangélistákon keresztül¹⁹ és fundamentalista Biblia intézményeken keresztül a tannak ez a felekezeten kívüli, határozottan szektáriánus rendszere a különböző egyházakon belül buzgón kidolgozták és terjesztették.²⁰ Kétségtelen, hogy ennek leginkább módszeres bemutatása a Scofield Biblia megjegyzéseiben található.²¹

IV. Az egyház beteljesedett prófécia öröksége

Az amerikai premillennialisták semmiképpen sem mindnyájan pretribulacionisták, vagy futuristák, vagy diszpenzacionalisták, vagy szélsőséges literlisták, jóllehet egyes írók, akik támadják a premillennializmust, tagadják ezt a tényt. Az adventista közösségek (1227) a régi historicizmusból álltak elő, és a sokféle hit sok személyes hirdetője visszautasítja, hogy a literalizmus szabályaihoz kötné magát, ami figyelmen kívül hagyja a bibliai prófécia történelmi és irodalmi környezetét, azok

jelképes és spirituális alkalmazását, vagy hogy tagadná az egyház örökségét a beteljesedett próféciaikat illetően.

A korai keresztények azt az állapotukat fogadták el, miszerint örökösök az igaz Izráelnek tett ígérek alapján. És ahogyan ők történelmileg értelmezték az ószövetségi próféciaikat (beleértve Dániel könyvét), úgy azt várták, hogy az apokalipszus az új keresztény korszakban bekövetkező történelmi események során teljesedik be, amelyről felismerték, hogy az ő napjaikban már elkezdődött. A különbség köztük és a későbbi historikusok között főképpen az volt, hogy ők a beteljesedéseket sokkal rövidebb időn belül várták. A modern futuristákkal szemben ők nem vették el a próféciaikat az egyháztól azzal, hogy rést hagynak Krisztus első adventjének ideje és második megjelenését követő idő között.

A korai egyház hitének nem képezte részét a földön felállított zsidó királyság. A modern premillennializmus bizonyos fejleményei sem reformáció és a poszt-reformáció historicista értelmezésének örökösei. Bármennyire is különösnek tűnik, a protestáns futurizmus – kétségtelenül akaratlanul – a jezsuita futurista ellenértelmezés közvetlen leszármazója, amit eredetileg azért vezettek be, hogy elterelje a vád mutatóujját a pápaságról.

A szélsőséges diszpenzacionalizmus pedig, amely szerint a törvény nem fér össze a kegyelemmel, újra felépíti az elkülönítő falat a zsidók és a nem zsidók között, elválasztja az egyházat a királyságtól, megosztja a kegyelem ígéretét, az Úr imáját, az üdvösséget és sok egyéb szentírási részt elvesz az egyháztól, nem a múltbeli hitnek a folyománya. Hozzá kell, tegyük, hogy ezt csupán történelmi tényként jegyezzük meg, nem pedig e hitelvek vallói elleni támadásként.

És világosan szem előtt kell, tartsuk, hogy a legtöbb mai premillennialista nyilvánvalóan hisz a Szentírás teljes isteni ihletettségében, Krisztus isteni mivoltában, az Ő szűztől való születésében, az Ő csodáiban, az Ő helyettes, büntörlő halálában, az Ő tényleges feltámadásában és égbemenetelésében, az Ő dicsőséges második eljövételében, valamint a keresztény hit vonatkozó alapelveiben is.

Jelenleg a legtöbb premillennialista együttműködik az egyházzal az alaptervet illetően, ahogy ezt Hamilton megjegyzi a premillennialisták és az amillennialisták²² vonatkozásában. Mert úgy a futurista, mint a historista meggyőződésűek az egyház és a világ állapotában értenek egyet, mint abban is, hogy a búza és a konkoly egészen adventig együtt lesz, hogy Krisztus uralma közvetlen isteni beavatkozás által jön létre, hogy az egyház nagy

feladata a kegyelemből való, Krisztus mindenre elegendő engesztelésébe vetett hit általi üdvözülés örömhírének hirdetése, és nem pedig a világ politikai-társadalmi megújításának programjában.

J E G Y Z E T E K

1. James A. Begg, *A connected view*, VII. VII., XII., XIV. fejezetek. Hasonlóképpen Bickersteth és mások (lásd „Address to the Public [Beszéd a néphez]”, *The Midnight Cry*, 1844. nov. 21., 165. o.).
2. Alexander Campbell: „The Coming of the Lord [Az Úr eljövetele]”, IX. sz. *The Millennial Harbinger*, 1841. szeptember, 424-427. o.
3. Például H. A. Ironside: *The Great Parenthesis*, 23. o. Szó szerint ezt írja: „Abban a pillanatban, amikor a Messiás meghalt a kereszten, a profetikusi óra megállt. Tizenkilenc évszázad óta az az óra nem ütött. Csak akkor fog megint elindulni, ha a teljes jelen korszak véget ér, és Izráel ismét visszatér Istenhez.”
4. Floyd E. Hamilton: *The Basis of Millennial Faith*, 23-26. o.
5. Edward Irving: „An Interpretation of the Fourteenth Chapter of the Apocalypse”, *The Morning Watch*, 5. köt., 308., 309., 323. o. Folytatás a 6. köt., 18-27. o.
6. A „Plymouthi Testvérek” abból az igyekezetből jöttek létre, hogy elkerüljék a formalizmust, a világiasságot és a szektaszellemet. Az övék volt a vissza-a-Bibliához mozgalom, hasonlóan az amerikai „keresztény” csoportokhoz. Szervezeti problémák és olyan részletekbe menő véleménykülönbségek miatt, amelyek még mindig szétválasztják őket, többször feloszlottak. 1825 körül Edward Cronin Dublinban összehívta az első gyülekezetet, és más vezető lelkek csatlakoztak hozzá, akik közül a legnevezetesebbek talán John Nelson Darby és B. W. Newton. A Plymouthi Testvérek elnevezés abból a tényből ered, hogy a mozgalomnak sokáig Plymouth volt a fő központja.

A Testvérek viszont csak akkor kezdték megfogalmazni profetikusi magyarázatukat, ami első szakadásukat okozta, amikor 1830-ban Powerscourtban megkezdődtek az éves gyűlések. Newton a bibliatudós Tregelles-szel nem fogadta el Darby diszpenzacionalizmusát, a titkos elragadtatást, stb. A tény, hogy Newton a későbbiekben egyéb nézeteiért hitelét veszítette, csökkentette eltérő véleményének befolyását. Általánosságban a Plymouthi Testvérek lettek a fundamentalista körökben ma oly elterjedt diszpenzacionalista-titkos elragadtatásos-futurista pre-millennarizmus megfogalmazóivá és hirdetőivé. Befolyásuk – számukhoz képest aránytalanul – számos felekezet lelkészére kihatott Európában és Amerikában, és különösen sok vezető evangélistára, beleértve D. L. Moody-t. (Lásd H. A. Ironside: *A Historical Scetch of the Brethren Movement*, 1-4. fejezet, 82., 199. o., és Albert Henry Newman: *A Manual of Church History*, 2. köt., 711-713. o.)
7. W. B. Neatby: *A History of the Plymouth Brethren*, 38., 39. o., Mrs. Hamilton Madden: *Memoir of ... Robert Daly*, 149-153. o., Mrs. Oliphant: *The Life of Edward Irving*, 2. köt., 149., 150. o. (vö. vii. o.).
8. Ironside: *Historical scetch*, 23. o.
9. S. P. Tregelles: *The Hope of Christ's Second Coming*, 35. o., idézve George L. Murray: *Millennial Studies*, 138. o.
10. Napoleon Noel: *History of the Brethren*, 1. köt., 73., 74. o.
11. Oswald T. Allis: *Prophecy and the Church*, 168., 169. o.
12. William Cuninghame: *A Dissertation on the Seals and Trumpets*, 461n, 480-482, 496n.

13. Joseph Mede: *Works*, 4. könyv, 22. levél, 775., 776. o. (Erre idézi „Gemara Abodah Zarah, c.l.”)
14. „Az elmélettel, miszerint a dánieli elmaradt hetvenedik hét, amely az egyház elragadtatása után kezdődik, Sir Edward Denny és Mr. Darby állt elő”. (Iroside: *Historical Sketch*, 32. o.) Ezt a „rés” elméletet, amelyet nyomban többen is elfogadtak, Newton (uo.) és Tregelles, a két poszt-millennialista, elutasították. Tregelles viszont elfogadta ezt a „félretett hetet” – legalábbis a későbbi években tanította –, mint amely az adventkor ér véget, miután úgy a zsidók, mint a keresztények megtapasztalták a hét közepén megtört szövetséget követő három és fél éves nyomorúságot. (S. P. Tregelles: *Remarks on the Prophetic Visions in the Book of Daniel*, 104-111. o.).
 Ez utóbbi magyarázat valószínűleg arra vezethető vissza, amelyet Hippolytus vetett fel, de amit korának egyháza nem fogadott el. (Hippolytus: *Fragmenta in Daniele*” J. P. Migne: *Patrologia Graecae*-jében, 10. köt., 651-655. o.) Bickersteth (1836) a 70-hez (Kr.e. 457 – Kr. u. 34) további 69 hetet ad hozzá (Kr. e. 451 – Kr. u. 33) a nyomorúság meghatározatlan időszaka gyanánt és „egy hétnyi” évet az idők végén – az első felét a zsidók számára, hogy újjáépítsék a Templomot, a második felét az Antikrisztus számára. (*Practical Guide*, 134., 135. o. a *The Literalist*, 4. köt-ben).
15. Minden keresztény elismeri az Ótestamentum és az Újtestamentum szakaszai közti különbséget, de általánosságban úgy tekintik őket, mint ugyanannak a Krisztus áldozatába vetett hit által történő megváltási terv két szakaszát – az egyik előre, a másik visszatekintve. Az ultra-diszpenzacionalizmus viszont olyan élesen oszt fel számos fázist, mintha Isten minden szakaszban különféleképpen bánna az emberrel, és úgy „osztja fel” az Igazság Igéjét, hogy minden egyes szakaszhoz különböző részeket rendel hozzá. A sorozatokból álló felosztás elmélete nem Darby-tól származik. Albury-nél van erre utalás. (*Dialogues on Prophecy*, 2. köt., 238. o.) Kromminga ezt az irvingitáknak tulajdonítja, és eredetileg Cocceius-nak a XVII. szd-ban. (Kromminga, *op. cit.*, 251., 195., 196., 204. o.), de a kapcsolat nem világos.
16. Iroside: *Historical Sketch*, 32. o. Nem világos, hogy a tantételek melyike utal Darby diszpenzacionalizmusára. Mauro szerint annak a mozgalomnak a legspirituálisabb vezetői, beleértve Darbyt, Muellert és másokat, sosem vallották a Keresztelő János és a Krisztus prédikálta királyság, vagy az evangéliumok, vagy bármely feltehetően később kialakult egyéb szempontok „zsidó” jellegét. (Philip Mauro: *The Gospel of the Kingdom*, 20. o.) De nyilvánvaló, hogy Darby korai diszpenzacionalizmusa idézte elő a későbbieket.
17. Lásd Neatby, *op. cit.*, 234, 235. o.
18. Az 1878-as évi gyűlésen elhangzott ezen tantételek némelyikét lásd Nathaniel West: *Second coming of Christ, Premillennial Essays* (előadások gyűjteménye), 229n, 264-267. o.
19. Moody-ról lásd Noel, *op. cit.*, 1. köt., 105., 106. o.; Iroside: *Historical Sketch*, előszó, [4] o., 81., 82. o.
20. Kromminga, *op. cit.*, 231., 232. o.
21. Mauro szerint (*The Gospel of the Kingdom*, 20, 21. o.) Scofield diszpenzacionlista nézeteit a Plymouthi Testvérek egyikétől, Malachi Taylortól vette.
22. Hamilton, *op. cit.*, 19., 144. o.